

UMBERTO

SOMON-
BALIĞIYLA
YOLCULUK

Çeviri: İLKNUR ÖZDEMİR

8. BASKI

♥ can
deneme

UMBERTO ECO
SOMONBALIĞIYLA
YOLCULUK

Il secondo diario minimo, Umberto Eco

© 1992, RCS Libri S.p.A., Bompiani, Milano

© 1997, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları Onk Ajans Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: 1997

8. basım: Nisan 2018, İstanbul

Bu kitabın 8. baskısı 1000 adet yapılmıştır.

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Saner Basım Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu 2. Matbaacılar Sit. No: 2/4 2BC 3/4
Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 35382

İç baskı ve cilt: Arı Matbaası
Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39,
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 31900

ISBN 978-975-07-3275-1

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com/9789750732751
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 31730

UMBERTO ECO
SOMONBALIĞIYLA
YOLCULUK

DENEME

Çeviri
İlknur Özdemir

♥can

Umberto Eco'nun Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Gülün Adı, 1986

Foucault Sarkacı, 1992

Önceki Günün Adası, 1995

Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti, 1995

Ortaçağ'ı Düşlemek, 1996

Yanlış Okumalar, 1997

Beş Ahlak Yazısı, 1998

Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik, 1998

Açık Yapıt, 2000

Kitaplardan Kurtulabileceğinizi Sanmayın (J.-C. Carrière ile birlikte), 2010

Günlük Yaşamdan Sanata, 2012

Edebiyata Dair, 2016

Tez Nasıl Yazılır?, 2017

UMBERTO ECO, 1932'de Milano yakınlarındaki Alessandria kasabasında doğdu. 1950'lerde İtalyan Radyo-Televizyonu RAI'nin kültür programlarını yönetti, 1959-1975 arasında Bompiani Yayınevi'nin edebiyat-dışı yayınlar editörlüğünü üstlendi; *La Stampa*, *Corriere della Sera*, *La Repubblica*, *L'Espresso* gibi gazetelere makaleler yazdı. 1970'lerden bu yana Bologna Üniversitesi'nde göstergebilim dersleri veren Eco, *Gülün Adı*, *Önceki Günün Adası* ve *Baudolino* gibi romanlarıyla; *Açık Yapıt*, *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*, *Beş Ahlak Yazısı*, *Ortaçağ Estetiğinde Sanat ve Güzellik*, *Ortaçağ'ı Düşlemek*, *Somonbalığıyla Yolculuk*, *Yanlış Okumalar*, *Yorum* ve *Aşırı Yorum*, *Günlük Yaşamdan Sanata* gibi deneme kitaplarıyla günümüzün en saygın yazarları arasındadır. Yazar, 2016 yılında aramızdan ayrılmıştır.

İLKNUR ÖZDEMİR, İstanbul doğumlu. İstanbul Alman Lisesi ve Boğaziçi Üniversitesi mezunu. Almanca ve İngilizceden çok sayıda çevirisi var. Başlıca çevirileri arasında *Yalnızlığın Keşfi* (Paul Auster), *Tarçın Dükânları* (Bruno Schulz), *Stiller* (Max Frisch), *Amok Koşucusu* (Stefan Zweig), *İrlanda Güncesi* (Heinrich Böll), *Saatler* (Michael Cunningham), *Küçük Şeylerin Tanrısı* (Arundhati Roy), *Utancı* (Coetzee), *Katran Bebek* (Toni Morrison), *Bech Döndü* (John Updike), *Gün Boyu Gece Yarısı* (Hanif Kureishi), *New York Üçlemesi* (Paul Auster), *Boynuzlu Adam* (James Lasdun) sayılabilir.

İçindekiler

Önsöz	11
Somonbalığıyla Yolculuk	15
Kaybolan Sürücü Belgesinin Yenisi Nasıl Çıkartılır	18
Uçakta Nasıl Yemek Yenir	27
Gümrükten Nasıl Geçilir	30
Amerika'daki Trenlerde Nasıl Yolculuk Edilir	33
Zekice Tatil Yapmanın Yolları	36
Taksi Sürücüsünden Nasıl Yararlanılır	40
Futboldan Söz Etmemenin Yolları	44
Şeytan İşi Kahvelik Nasıl Kullanılır	48
Tanıdık Yüzler Görünce Nasıl Tepki Verilir	51
Televizyon Sunucusu Olmanın Yolları	54
Vakit Nasıl Bilinmez	59
Yıldızlar ve Yıldızcıklar	62
Babil'de Konuşma	92
İmparatorluğun 1'e 1 Ölçeğinde Haritasını Çizmenin Olanaksızlığı Üzerine	95
Dondurma Yemenin Usulleri	105
Nasıl Başlar, Nasıl Biter	108
Özel Bir Kitaplığı Haklı Göstermenin Yolları	111

Envanter Nasıl Çıkarılır	114
Vakit Geçirmenin Yolları	117
Makine Nasıl Alınır	121
Kullanım Kılavuzu Nasıl Kullanılır	132
Malta Şövalyesi Nasıl Olunur	135
Telgraflar Ne Yapılır	138
Faks Makinesini Kullanmamanın Yolları	142
Cep Telefonu Kullanmamanın Yolları	145
Yazı İşlerindeki Düzeltmeler	148
Diziler	151
Üç Nokta Nasıl Kullanılır	155
Sunuş Yazısı Nasıl Yazılır	158
Bir Sanat Kataloğuna Önsöz Nasıl Yazılır	161
Haber Nasıl Tekzip Edilir	170
Dullara Dikkat!	173
Halk Kitaplığı Nasıl Düzenlenir	176
Hayvanlardan Söz Ederken	180
Kızılderilicilik Oynamak	183
Porno Film Nasıl Tanınır	187
Salgın Hastalıklardan Korunmanın Yolları	190
Kazançlı Bir Meslek Sahibi Olmanın Yolları	194
San Baudolino Mucizesi	197

Önsöz

1959-1961 yılları arasında, Luciano Anceschi'nin editörlüğünü yaptığı *Il Verri* adlı edebiyat dergisinde "Küçük Günce" başlıklı bir köşenin sorumlusuydum. Bu köşenin varlığı bile Anceschi'nin büyük cesaret sahibi olduğunu göstermeye yetiyordu, çünkü o günlerdeki sanat eleştirmenleri işi çok ciddiye alırlardı, oysa "Küçük Günce", çağdaş yaşam üzerine tuhaf gözlemlerden, edebî parodilerden, fantezilerden ve çeşitli çılgınlıklardan söz eden birtakım kişilerin katkılarıyla oluşuyordu; bu kişiler arasında İtalya'nın en yetenekli genç şairleri, eleştirmenleri, felsefecileri ve romancıları vardı. Aynı zamanda, hatırladığım kadarıyla, dergiye katkıda bulunmak isteyen çeşitli kişilerin, köşeyi zenginleştirmek için zaman zaman gönderdikleri gazete kesikleri, sıradışı alıntılar filan da sunuyorduk. Köşenin sorumlusu ben olduğum için benim katkım herkesinkinden çok oluyordu; önceleri ahlaktan dem vuruyordum, sonra, giderek artan ölçüde edebî hicivler yazdım.

1962 yılında editör ve şair Vittorio Sereni bu yazılarımı, Mondadori Yayınevi için bir kitapta toplamamı istedi; bu köşe artık yayımlanmıyordu, "Küçük Günce" adı da bu arada iyice tutulduğundan, ilk baskısı 1963'te, ikincisi de 1975'te yapılan kitabıma bu adı verdim. Bu ikinci baskıda, ahlakçı yazılarımdan çoğunu (bunlardan bazıları günlük olaylarla sıkı ilintiliydi) çıkardım, hicivleri ise tuttum, hatta yeni yazılarımdan birçoğunu da ekledim. Bundan birkaç yıl sonra bu kitap İngilizceye

uyarlandı ve *Yanlış Okumalar* başlığı altında yayımlandı.¹

Bu ilk kitabın öyküsü oldukça uzun; birçok baskısı yapıldı; çeşitli mimarlık öğrencilerinin, “Porta Ludovica Paradoksu” üzerinde düşünmelerinin istendiğini ve klasik filoloji bölümlerinden birinde de, ilk çağların bilim adamlarının Yunanlı şairlerle, benim gelecek binyıldaki Eskimolarımın, lime lime bir popüler şarkı sözü koleksiyonunun içeriğine baktıkları gözle mi bakmış olduklarının tartışılacağı bir seminer düzenlenmiş olduğunu biliyorum. Avrupa kentlerini incelemeleri için Afrika ve Asya’dan insanbilimci davet eden Transcultura adlı örgütün kurucuları olan Parisli dostlarım, bu programın esin kaynağının, benim “Bir Po Vadisi Toplumunda Sanayi ve Cinsel Baskı” başlıklı yazım olduğunu söylüyorlar; söz konusu yazımda Malezyalı insanbilimciler ilkel Milanoluları karmaşık görüngüsel parametreler kanalıyla inceliyorlardı.

O küçük kitap bir yana, başka “Küçük Günceler” de tuttum. Bunlar ya başka biçimlerde ortaya çıktılar ya da arkadaşlarıma, birlikte yazdığım kişilere ya da beni bunları yazmaya kışkırtanlara okuduğum bu yazılar bir çekmecede kapalı kaldılar. İlk basılan küçük kitap için, sanki parodinin patikalarını izlemek yeterince ciddi bir iş değilmiş gibi, neredeyse özür diledikten sonra, bunun yalnızca yasal bir yol değil, aslında kutsal bir görev olduğuna da emin olarak haklı bir gözüpeklikle sürdürdüm bu işi.

Neredeyse otuz yıl geçti, yazı masamın çekmeceleri bir kenara atılmış müsveddelerle tıka basa doldu; dostlarım yalnızca konuşmalarda kalan bazı konuların ne olduğunu sorup duruyorlardı. Böylece bu ikinci “Küçük Günce”yi yayımladım; bunu yaparken ilk “Küçük Günce”min 1975 yılında yapılan baskısına yazdığım önsözün son cümlelerinde söylemiş olduğum görüşteydim hâlâ: “Parodiyi bekleyen budur işte: Aşırıya kaçmaktan hiç korkmamalıdır. Yerini bulursa, başkalarının daha sonra gülümsemeden –ve yüzleri kızarmadan–, ısrarla, katı bir ciddiyet içinde yapacakları bir şeyi önceden canlandırmış olacaktır yalnızca.”

1. Can Yayınları, 1997.

Bu kitapta yer alan bütün yazıların parodi niteliği taşımadığını eklemeliyim. Herhangi bir eleştirel ya da ahlaksal amaç gütmeyen, yalnızca eğlendirmeyi amaçlayan parçalar da var. Ancak ideolojik açıdan kendimi haklı çıkarma gereğini duymuyorum.

Bu önsözde herhangi bir teşekkür notu yer almıyor. Bu konuda okurun 158. sayfadaki “Sunuş Yazısı Nasıl Yazılır” başlıklı parçaya bakmasını istiyorum.

Milano, 5 Ocak 1992

SOMONBALIĞIYLA YOLCULUK

Gazetelere bakılırsa, modern dünyanın kafasını meşgul eden iki sorun var: bilgisayarların dünyayı istila etmesi ve Üçüncü Dünya'nın ürkütücü bir biçimde genişlemesi. Gazeteler haklı, ben de biliyorum bunu.

Son yolculuğum oldukça kısaydı; Stockholm'de bir gün, Londra'da da üç gün kaldım. Stockholm'deyken, boş bir zamanımdan yararlanarak bir füme somonbalığı satın aldım; iri mi iri bir balıktı, hem de bedavadan ucuz. Özenle plastik bir ambalaja konmuştu, ama yolculuğa çıkacaksam balığı dondurucuda korumamı salık verdiler. Hah! Deneyin de görün!

Bereket Londra'daki yayıncım bana lüks bir otelde oda ayırtmıştı; odada minibar vardı. Ancak otele vardığımda, Boxer İsyanı sırasında Pekin'deki bir yabancı elçiliğe girdiğim izlenimini edindim. Lobide kamp kuran aileler, battaniyelere sarınıp bavullarının arasında uyuyan turistler. Personele burada neler oluyor diye sordum; birkaç Malezyalı dışında çalışanların hepsi Hintliydi; bana bir gün önce bu büyük otelde bilgisayar sistemi kurulduğunu, ama sistem daha tam oturtulmadan iki saat boyunca devre dışı kaldığını söylediler. Bu yüzden hangi odaların dolu, hangilerinin boş olduğunu bilmenin bir yolu kalmamıştı. Beklemek zorundaydım.

Akşama doğru sistem devreye sokuldu, ben de odama kavuşabildim. Balık beni kaygılandırıyor, onu bavalımdan çıkarıp minibarı aramaya başladım.

Genellikle normal otellerde minibar dediğiniz şey, ufak bir soğutucudur, içinde de iki bira, birkaç ufak şişe içki, birkaç teneke kutu meyve suyu ve birkaç paket fıstık bulunur. Benim otelimdeki soğutucuysa tam aile boyuydu, içinde de elli şişe viski, cin, Drambuie, Courvoisier, sekiz büyük Perrier, iki Vitelloises ve iki Evian, üç küçük şişe şampanya, çeşitli Guinness şişeleri, düşük alkollü bira, Hollanda birası, Alman birası, hem İtalyan hem Fransız beyaz şarapları ve fıstık paketlerinin yanında ayrıca krakerler, bademler, çikolatalar ve Alka-Seltzer de vardı. Somonu koyacak yer yoktu. Şifoniyerin iki büyük çekmecesini boşalttım, barın içindekileri çekmecelere doldurdum, sonra somonu soğutucuya koydum ve aklımdan tümüyle çıkardım. Ertesi gün, öğleden sonra saat dörtte odama geldiğimde somonbalığım yazı masasının üzerindeydi, barın içiyse yeniden tıka basa yiyecek içeceklerle doldurulmuştu. Çekmeceleri açtığımda bir gün önce oraya tıkaştırdığım her şeyin yerli yerinde durduğunu gördüm. Resepsiyonu aradım, görevliden, minibarın boşalmasının nedeninin orada ne varsa mideye indirmem değil, somonbalığım olduğunu oda temizlikçilerine bildirmesini istedim. Görevli bana, bu tür taleplerin merkezi bilgisayara kaydedilmesi gerektiğini, ancak –bir başka güçlük– otelde çalışan personelin büyük çoğunluğu İngilizce bilmediğinden sözlü isteklerin kabul edilmediğini açıkladı. Bütün söylenenlerin bilgisayar diline aktarılması gerekiyordu. Bu arada ben şifoniyerin iki çekmecesini daha boşalttım ve minibarın içindekileri bir kez daha onlara doldurdum, somonumu da soğutucuya koydum.

Ertesi gün saat 4'te somonbalığım yine yazı masasının üzerindeydi, bu kez kuşku verici bir koku da çıkarma-

ya başlamıştı. Minibarın içi irili ufaklı şişelerle doluydu, şifonyerin dört çekmecesiyse içki yasağının dorukta olduğu dönemde el altından içki satılan bir dükkânın arka odasını çağırıyordu. Resepsiyonu aradığımda bilgisayardaki sorunun devam ettiği yanıtını aldım. Oda servisini çağıran zile bastım, gelen atkuyruklu gence durumumu açıklamaya çalıştım; konuştuğu lehçenin dışında dil bilmiyordu, sonradan bir antropolog arkadaşımın bana açıkladığına göre bu lehçe Büyük İskender'in Roksane'ye kur yaptığı dönemde Kâfiristan'da kullanılan lehçeymiş.

Ertesi sabah hesabımı ödemeye gittim. Astronomik bir hesaptı. İki buçuk gün içinde birkaç hektolitre Veuve Clicquet, aralarında ender bulunan birkaç marka da dahil olmak üzere on litre çeşitli viski, sekiz litre cin, yirmi beş litre maden suyu (hem Perrier ve Evian hem de birkaç şişe San Pellegrino), UNICEF'in koruması altındaki bütün çocukları iskorbüt illetinden korumaya yetecek ölçüde meyve suyu içtiğim, Dr. Kay Scarpetta'nın romanlarında olsa kusmama yetecek kadar da badem ve fındık fıstık yediğim iddia ediliyordu. Durumu açıklamaya çalıştım, ama görevli, acı bir gülümsemeyle, bilgisayarın böyle söylediğine emin olmamı istedi. Bir avukat istiyorum dedim, bana bir avokado getirdiler.

Yayincım ateş püskürüyor ve benim iflah olmaz bir otlakçı olduğumu düşünüyor. Somonbalığım yenecek durumda değil. Çocuklarımsa ısrarla içkiyi azaltmamı istiyorlar.

1986

KAYBOLAN SÜRÜCÜ BELGESİNİN YENİSİ NASIL ÇIKARILIR

1981 yılının Mayıs ayında, Amsterdam'dan geçerken cüzdanımı kaybettim (ya da çalındı, Hollanda'da bile hırsız var). Gerçi cüzdanımda fazla bir para yoktu ama belgelerim ve kartlarım vardı. Ülkeden ayrılmak üzere havaalanına gidene kadar cüzdanımın yokluğunun farkına varmamıştım. Alanda bir baktım ki kredi kartım yok. Uçağımın kalkışına yarım saat vardı, cüzdanımı kaybettiğimi (ya da çaldırdığımı) bildirecek bir yer bulabilmek için umutsuzca arandım. Beş dakika sonra benimle ilgilenen bir havaalanı polisi bulduğumda, düzgün bir İngilizceyle bana cüzdanım kentte kaybolmuş olduğu için bu konunun havaalanı polisinin yetki alanı dışında kaldığını açıkladı; bununla birlikte bir tutanak tutmaya razı oldu ve saat dokuzda American Express'in bürosu açılır açılmaz oraya bizzat telefon edeceğine söz verdi. Böylece, on dakika içinde konunun Hollanda'yı ilgilendiren bölümü çözümlenmiş oldu.

Milano'ya dönünce American Express'e telefon ediyorum, kredi kartı numaramın bütün dünyaya bildirilmiş olduğunu öğreniyorum, ertesi gün de yeni kartım geliyor. Şu uygarlık ne güzel şey, diyorum kendi kendime.

Sonra kaybettiğim öteki belgelerimin dökümünü yapıyorum ve karakola gidip bildirimde bulunuyorum. Bir

on dakika daha geçiyor. Ne harika diyorum, kendi kendime, bizim polisimiz de tıpkı Hollanda polisi gibi. Kaybettiğim belgeler arasında basın kartım da var; üç gün içinde bana yenisini çıkaracaklar. Her şey mükemmel.

Ne var ki, sürücü belgemi de kaybetmişim. Ama bu benim için dertlerin en küçüğü. Otomobil sanayiinin merkezinde yaşıyoruz, geleceğimizde bir Ford var, ülkemizin ünlü süper otoyollarına bütün dünya gıpta ediyor. İtalyan Otomobil Kurumu'nu arıyorum, kaybettiğim sürücü belgemin numarasını onlara bildirmemin yeterli olacağını öğreniyorum. Bu numaranın, kaybettiğim asıl belge dışında, hiçbir yerde yazılı olmadığını fark ediyorum birden. Kurumdakilere, kayıtlarında benim adımları bulup oradan numarayı öğrenip öğrenemeyeceklerini soruyorum. Anlaşılan bu istediğim olanaksız.

Araba kullanmadan yaşayamam; bu, benim için bir ölüm kalım sorunu; bu yüzden genellikle hiç yapmadığım bir şeyi yapmaya karar veriyorum, kestirme yollar bulmayı, bağlantılarımı kullanmayı deniyorum. Genellikle böyle bir şey yapmam diyorum, çünkü dostlarıma ya da tanıdıklarına zahmet vermekten hoşlanmam, başkalarının da bana böyle taktikler uygulamalarından nefret ederim. Üstelik Milano'da oturuyorum, burada kentteki bir resmî merciden bir belge almanız gerektiğinde, belediye başkanını aramanız gerekmez; kuyruğa girerseniz işiniz daha çabuk hallolur, memurlar oldukça beceriklidirler. Ama işin aslı şu ki, otomobilimizle ilgili her şey hepimizi biraz huzursuz yapar; bu yüzden Roma'ya telefon edip oradaki Otomobil Kurumu'nda yüksek düzeyde biriyle konuşuyorum, o da beni Milano'daki Otomobil Kurumu'nda yüksek düzeyde biriyle tanıştırtıyor, o da sekreterine mümkün olan her şey yapılsın diye talimat veriyor. Sekreterin kibarlığına rağmen "her şey" ne yazık ki pek az şey oluyor.

Kız bana birkaç yol gösteriyor; Avis'ten ya da Hertz'den aldığım eski bir makbuzu bulmalıymışım, sürücü belgemnin numarasının o makbuzun kopyasında olacağını söylüyor. Bir gün içinde hazırlık formlarını doldurmana yardımcı oluyor, sonra bana nereye gideceğimi söylüyor; gittiğim yer, bulunduğum belediyenin sürücü belgesi verme bürosu; burası kocaman bir salon, içerde kaynaşan umutsuz ve pis kokulu kalabalık, Hintli askerlerin isyanını konu alan filmlerdeki Yeni Delhi tren istasyonunu çağrıştırıyor; ürkünç öyküler (“Libya'nın ilk işgalinden beri buradayım”) anlatan sürücü adayları burada termosları ve sandviçleriyle kamp kurmuşlar, sıranın başına ulaştığınızda da –benim de bizzat keşfettiğim gibi– gişenin kapanmakta olduğunu görüyorsunuz.

Ne olursa olsun şunu kabul etmeliyim ki, kuyrukta geçirdiğiniz günlerin sayısı pek de çok sayılmaz; ne zaman gişenin önüne ulaştığınız başka bir formu doldurmuş ya da başka bir vergi damgası vurdurmuş olmanız gerektiğini öğreniyor ve yeniden kuyruğun sonuna gönderiliyorsunuz. Ama herkesin bildiği gibi, işler böyle yürüyor. Sonunda her şeyin tamam olduğu söyleniyor bana, iki hafta kadar sonra gelin deniyor. Bu arada taksiye bineceğim.

İki hafta sonra, bu arada bir daha çıkmayacakları bir komaya girmiş bulunan sürücü adaylarının üzerine tımanarak gişeye ulaştığımda, Avis'in makbuzundan kopya ettiğim numaranın, ya yazanın yaptığı bir yanlış, ya kötü karbon kâğıdı ya da çok eski belgenin durdukça bozulmuş olması yüzünden doğru numara olmadığını öğreniyorum. Bu adamlara yanlış numara verilirse yapılacak bir şey yoktur. “Pekâlâ,” diyorum, “size veremediğim bir numarayı arayamayacağınız anlaşılıyor, ama Eco adını bulup numarayı öğrenebilirsiniz.”

Olmuyor. Nedeni kötü niyet ya da iş yükü olabilir, ya da belki sürücü belgeleri yalnızca numaralarına göre

sıralanmışlardır. Ne olursa olsun, istediğim şeyi yapacak durumda değilim.

Alessandria'ya gidecek zamanım yok, zaten sürücü belgem de yok; böylece ikinci bir kestirme yola başvuruyorum; şimdilerde yerel finans çevrelerinde yüksek bir mevkide olan eski bir okul arkadaşına telefon edip kendin motorlu taşıtlar bürosuna telefon etmesini istiyorum. Bu arkadaşım da tıpkı benim gibi dürüstlüğe sığmayan bir karar alıp benim dediğimi yapmak yerine motorlu taşıtlar bürosunda oldukça üst düzeyde birine telefon ediyor, bu adam da ona bu tür bilgilerin polis dışında kimseye verilemeyeceğini söylüyor. Okurların, sürücü belgemin numarasının ona buna verilmesinin devlet için doğurabileceği tehlikelerin farkına vardıklarına eminim: Kaddafi de KGB de zaten bunu öğrenmek için yanıp tutuşuyorlar. Bu yüzden bu numara devlet sırrı.

Eskilere bir daha dönüyor ve bir başka okul arkadaşımı hatırlıyorum; bu arkadaşım şimdi bir kamu kuruluşunda üst düzey bir görevli, ama kendisini motorlu taşıtlar bürosunda herhangi bir önemli kişiyle bağlantı kurmaması için hemen uyarıyorum, çünkü bu konu çok tehlikeli, sonunda millet meclisinde soruşturma komisyonunun karşısına çıkabilir. Tersine benim önerim, alt düzeyde birini, örneğin gece bekçisini bulup rüşvet vererek bu adamın gecenin karanlığından yararlanıp dosyalara bir göz atmasını sağlamak oluyor. Kamu kuruluşundaki üst düzey yetkili, motorlu taşıtlar bürosunda orta düzeyde birini buluyor bereket, bu adama rüşvet vermeye bile gerek kalmıyor, çünkü kendisi *L'Espresso*'nun sürekli bir okuru, kültür aşkıyla, en sevdiği köşe yazarının (yani ben) uğruna bu tehlikeli işe girişmeye karar veriyor. Bu gözüpek adamın ne tür işler becerdiğini tam olarak bilmiyorum, ama gerçek şu ki, ertesi gün sürücü belgemin numarası elimde oluyor. Okurlarım beni bağışla-

sın, bu numarayı açıklayamayacağım, düşünmem gereken bir karım ve çocuklarım var.

Elimde bu numarayla (sürücü belgem bir daha çalınır ya da kaybolursa diye artık bu numarayı yazıp yazıp gizli çekmecelere saklıyorum) Milano'daki sürücü belgesi bürosunda başka kuyruklara da girip çıkıyorum. Görevlinin kuşkulu bakışları altında zaferle sallıyorum onu; görevli, yüzünde insancılıktan uzak bir gülümsemeye, ta 1950'lerde Alessandria'daki yetkililerin sürücü belgemin numarasını Milano'daki yetkililere bildirdikleri belgenin numarasını da söylemem gerektiğini açıklıyor bana.

Eski okul arkadaşlarıma bir sürü telefon daha ediyorum, onca tehlikeye göğüs germiş olan o talihsiz orta düzey yetkili yeniden sahneye çıkıyor, birkaç düzine suç daha işliyor, korumak için polisin –görünüşe göre– canını bile verebileceği bazı bilgileri aşırıyor ve bana belgenin numarasını bildiriyor; ben bu numarayı da iyice gizliyorum, çünkü malum, yerin kulağı vardır.

Milano'daki motorlu taşıtlar bürosuna dönüyorum, kuyrukta birkaç gün bekledikten sonra her şey tamamlanıyor, iş bitiyor: Yaklaşık iki hafta içinde sihirli belgeme kavuşacağım sözü veriliyor. Bu arada haziranın sonu gelmiştir, sonunda elime, sürücü belgesi verilmesinde başvuruda bulunduğumu gösteren bir belge verilmiştir. Belli ki belgenin kaybolması ya da çalınması durumunu dikkate alan bir form mevcut değildir, elimdeki belge de geçerli bir sürücü belgesi verilmeden önce sürücü adaylarına verilen türden bir belgedir. Bu belgeyi bir trafik polisine gösterip bununla araba kullanıp kullanamayacağımı sorduğumda polisin yüz ifadesi beni karamsarlığa boğuyor: Adamcağız, elimde o kâğıt parçasıyla beni direksiyonda yakaladığı an beni doğduğuma pişman edeceğini kesin bir dille anlatıyor.

Aslında doğduğuma pişmanım da zaten; sürücü bel-

gesi bürosuna geri dönüyorum, bana verilen belgenin, deyim yerindeyse, bir aperitiften başka bir şey olmadığını birkaç gün içinde öğreniyorum; bir başka belgenin verilmesini bekleyecekmişim, bu belgede, sürücü belgemi kaybettiğimden yenisi verilene kadar araba kullanabileceğim yazılı olacakmış, çünkü yetkililer daha önce başka bir sürücü belgesine sahip olduğumu saptamışlar. Oysa Hollanda'daki polisten tutun da İtalya'daki yetkililere kadar bunu herkes biliyor, sürücü belgesi veren büro da biliyor, ne var ki bu sorun üzerinde düşünmeden ortaya çıkıp bunu biliyorduk demek istemiyorlar. Şunu unutmayın ki, büronun öğrenmek isteyebileceği her şey zaten bildiği şeydir, üzerinde ne kadar düşünürlerse düşünsünler başka bir şey öğrenmeyi başaramayacaklardır. Ama hayat bu. Haziranın sonlarına doğru, bana söz verilen iki numaralı belge konusunda bir gelişme var mı diye büroya sık sık gidiyorum, ama görünüşe göre bu belgenin hazırlanması büyük bir çalışma gerektiriyor. Buna inanmaya hazırım. Benden öyle çok belge ve fotoğraf isteniyor ki, bu belgenin, filigranlı sayfaları, damgaları filanla pasaport benzeri bir şey olacağı kanısına varıyorum.

Haziran sonunda, taksilere akıl almaz paralar harcadıktan sonra bir başka kestirme yol arıyorum. Benim yazdığım gazeteler ülke çapında satılıyor; kamu yararıyla ilgili nedenler yüzünden yolculuk etmem gerektiği bahanesiyle belki de bana yardımcı olacak biri çıkabilirdi. Milano'daki iki büro sayesinde (*La Repubblica* ve *L'Espresso*'nun büroları) vilayetin basın bürosuyla bağlantı kurmayı başarıyorum; orada bulunan nazik bir bayan benim durumumla ilgilenmeye hazır olduğunu söylüyor. Bu nazik bayan elini telefona atmayı düşünmüyor bile, cesurca kalkıp sürücü belgesi bürosuna gidiyor, zındıkların asla alınmadığı, girilmesi yasak o yere girip kurallarını çiğniyor ve ezelden beri orada duran dosyaların

bulunduğu dolambaçlı raf sıraları arasında ilerliyor. Bu bayanın neler yaptığını bilmiyorum (bastırılmış çıgıllıklar ve yere dökülen kâğıt sesleri geliyor kulağıma; kapının altından toz bulutları esiyor). Sonunda bayan görünüyor, elinde incecik kâğıttan sarı bir form var, hani şu otopark bekçilerinin sileceklerinizin altına sokuşturduğu türden, on dokuz on üç santimetre boyutunda bir form. Üzerinde fotoğraf yok. El yazısıyla doldurulmuş; dedemin zamanından kalma mürekkep hokkalarına batırılmış kalem uçlarından bulaşan mürekkepler var üzerinde, hani şu içi tortu ve yapışkan sıvıyla dolu olan ve gözenekli kâğıtta damarlar kalmasına neden olan türde hokkalar. Kâğıtta adım ve kaybolan belgemin numarası yazılı, ayrıca birkaç da basılı satır var, bu belgenin “üstte tanımlanan” sürücü belgesinin yerine geçtiği, ama geçerlilik süresinin 29 Aralık’ta sona erdiği belirtiliyor (bu tarih belli ki kurban, Alplerin bir yerinde, kıvrıla büküle uzayan dolambaçlarda ilerlemeye çalışırken, hatta mümkünse bir fırtına sırasında, evinden uzakta yakalansın diye seçilmiş, böylece otoyol polisi kurbanı tutuklayıp işkence edebilir).

Bu belge İtalya’da otomobil kullanmama izin veriyor, ama onu yurtdışında yabancı bir polis memuruna gösterdiğimde adamın aklını karıştıracığından kuşkulaniyorum. Her neyse, hiç olmazsa sonunda otomobil kullanabiliyorum. Bu öyküyü kısa kesmek için, Aralık ayı geldiğinde sürücü belgemin hâlâ hazır olmadığını, geçici belgeyi yenilemeye kalkıştığımda bu isteğime karşı çıkıldığını, bir kez daha vilayetin basın bürosuna başvurduğumu, geçici belgenin, üzerinde okunması güç bir yazıyla (bunu ben de yazsam olurdu) geri verildiğini ekleyeceğim; yazıda belgemin süresinin gelecek haziran ayına kadar uzatıldığı yazıyordu (bu tarih de beni yurtdışında, bir sahil yolunda dolana dolana giderken yakalamak üzere bilhassa seçilmiş-

ti); ayrıca belgenin geçerlik süresinin bir kez daha uzatılmasının onaylandığı da belirtiliyordu, çünkü gerçek sürücü belgesinin verilmesi uzunca bir zaman alacaktı. Kuyruklarda beklerken tanıştığım ve kader birliği ettiğim insanlar boğuk bir sesle bana bir, iki hatta üç yıl bile sürücü belgesi alamayanlar olduğunu söylediler.

Evvelki gün yıllık zorunlu vergi pulunu belgeye yaptırdım; pulu satın aldığım tütün bayii bu belgeyi iptal ettirmememi öğütledi, çünkü eğer sürücü belgem gelirse ikinci bir pul almam gerekirmiş. Ama iptal ettirmezsem sanırım suç işlemiş sayılacağım.

Bu noktada üç gözlem yapılması gerekiyor. İlki, geçici belgeme iki ayda kavuştum, bu da ancak toplumsal konum ve eğitimim sayesinde sahip olduğum birtakım ayrıcalıklar yoluyla üç kentte En Üst Düzey'deki birtakım insanları, altı resmî ve özel kuruluşu, ayrıca her ikisi de ülke çapında dağıtılan ve okunan bir günlük gazeteyle bir haftalık dergiyi rahatsız edebildiğim için oldu. Bir bakkal ya da bir memur olsaydım, şimdiye kadar bir bisiklet satın almak zorunda kalmış olurudum. Gerçek bir sürücü belgesiyle otomobil kullanabilmek içinse Luciano Pavarotti olmanız gerek.

İkinci gözlemse şu: Cüzdanımda gözlerden esirgererek sakladığım belgenin hiçbir değeri yok, kolaylıkla da taklit edilebilir, bu yüzden ülkemizde kimliğinin saptanması çok güç olan sürücüler cirit atıyordur herhalde. Kitlesele yasadışılık ya da yasallık taslanması.

Üçüncü gözlem, okurların dikkatlerini toplamasını ve bir İtalyan sürücü belgesini gözlerinde canlandırmaya çalışmalarını gerektiriyor. Artık koruyucu kılıf içinde verilmediğinden (sürücünün bunu kendi parasıyla alması gerekiyor), sürücü belgesi iki ya da üç sayfa ucuz kâğıttan ve bir fotoğraftan oluşuyor. Bu küçük deftercikler Franco Maria Ricci'nin kitapları gibi Fabriano'da hazırlanmı-

yor ya da usta zanaatkârlar tarafından elle ciltlenmiyor; en basit bir basımevinde bile basılabilirler, Gutenberg'in zamanından beri batı uygarlığı birkaç saat içinde böylesi binlerce şeyi üretmeyi başarmıştır (sırası gelmişken, Çinliler tahta bloklar kullanarak oldukça hızlı çalışan bir yöntemi çoktan icat etmişlerdi).

Bu defterciklerden binlercesini üreterek zavallı masum sürücünün fotoğrafını yapıştırıp dağıtmak çok mu güç? Hatta parayla çalışan makinelerde bile yapılabilir bu. Motorlu taşıtlar bürosunun ve sürücü belgesi bürosunun dolambaçlarında neler oluyor?

Sıradan bir teröristin birkaç saat içinde düzinelerce sahte sürücü belgesi hazırlayabileceğini hepimiz biliyoruz; hem unutmayın, sahte bir belgeyi hazırlamak, gerçeğini hazırlamaktan daha uzun sürer. Bakın, sürücü belgelerini kaybeden yurttaşların Kızıl Tugaylarla bağlantı kurabilmek umuduyla kötü şöhretli karanlık hanlara dadanmalarını istemiyorsak bir tek çözüm yolu var: Tövbekâr olan bütün teröristleri sürücü belgesi bürosunda işe alın. Know-how denilen şeye sahipler, bolca boş zamanları var, hem –herkesin bildiği gibi– çalışmak ruha iyi gelir; böylece bir çırpıda birçok hapishane hüccresini boşaltmış, zoraki tembellik yüzünden her şeye güçlerinin yetebileceği konusunda tehlikeli fantezilere kapılabilecek eski suçlulardan topluma yararlı insanlar yapmış ve hem otomobil sahibi yurttaşlara hem de ulusal petrol sanayiine yardımda bulunmuş oluruz.

Ama belki de her şey çok basittir; bana kalırsa bu sürücü belgesi işinde yabancı bir gücün parmağı var.

1982

Somonbalığıyla Yolculuk, yoğun içerikli romanlarıyla ve felsefe ağırlıklı denemeleriyle tanınan Umberto Eco'nun bir başka yönüyle, parodi yazarlığıyla karşı karşıya getiriyor okuru. Eco'nun 1959-1992 arasında kaleme aldığı ve kimi "Küçük Günce" başlığı altında yayımlanmış, kimiye önsözde de belirttiği gibi, masasının çekmecesinde saklı kalmış hicivlerinden, parodilerinden ve günlük yaşamın sıradan görünen ayrıntılarını gülümseyen bir üslupla işlediği yazılarından derlendi bu kitap.

Kitabın ilk baskısının önsözünde, "Sanki parodinin patikalarını izlemek yeterince ciddi bir iş değilmiş gibi neredeyse özür diledim," diyor Eco, "ama sonra bunun aslında kutsal bir görev de olduğuna emin olarak haklı bir cesaretle sürdürdüm bu işi." Ve devam ediyor: "Parodinin yapması gereken budur işte... Aşırıya kaçmaktan korkmamalıdır. Yerini bulursa, başkalarının daha sonra gülümsemeden ve yüzleri kızarmadan ısrarla, katı bir ciddiyet içinde yapacakları bir şeyi önceden canlandırmış olacaktır yalnızca."

